

JOHANNES-FRANCISCUS FAVELET, MEDISCH HOOGLERAAR TE LEUVEN (Kallo 1679-Leuven 1743)

DOOR

Dr. med. L. ELAUT
lid der Maatschappij

Tijdens de zeventiende en achttiende eeuwen heeft het in Waasland niet ontbroken aan geneeskundigen van diverse pluimage. Genieën zijn het niet geweest, maar toch fatsoenlijke lui die zich, te hunnertijd, op heel wat lieten voorstaan en hun strengje hebben getrokken vóór een wagen met allerlei uitbundige medische ideeën.

Over Filips Verheyen uit Verrebroek werd alles gezegd; hij kan honderd jaar op zijn lauweren rusten tot de volgende ver-eeuwing zijner geboorte. Aan Emmanuel d'Oignies heeft Paul Jonckheere een verdienstelijke studie gewijd¹; we wensen dat nog verdere gebeurtenissen uit dat leven in het reine mogen getrokken worden want d'Oignies was een merkwaardig man.

Thans vragen we de aandacht voor Favelet. Hij behoort door zijn geboorte tot het Waasland, en evenals Filips Verheyen, wiens opvolger hij te Leuven werd, tot een van de voornaamste en luidruchtigste Zuid-Nederlandse geneeskundigen uit de geestelijk meest steriele periode van ons medisch verleden.

Favelet staat in alle encyclopedieën van de medische historie vermeld, blijkbaar met levensdata en titels die uit dezelfde bronnen stammen. De oudste bron is Paquot's *Mémoires pour servir à l'Histoire littéraire des dix-sept Provinces des Pays-Bas*². Deze mémoires werden geschreven een goede twintig jaar na Favelet's dood. Paquot heeft te Leuven zelf zijn inlichtingen ingewonnen: toch zijn er heel wat onnauwkeurigheden binnen geslopen³.

Zeer uitvoerig werd de geneesheer behandeld in de *Biographie Nationale*⁴ door V. Jacques die over hem een billijk oordeel uitspreekt. Om de medikus waaslander bij zijn geografische nazaten bekend te maken, willen we hem hier onder de aandacht brengen; het moge, onder meer, bewijzen dat Waasland te allen

(1) *Annalen Oudb. Kring Waasland*, LVIII, 1953, blzz. 185 en 203.

(2) Leuven, 1765, deel I, blz. 305.

(3) Cfr. voetnota op blz. 306 van Paquot, en ons Addendum V.

(4) Deel VI, blz. 912-918.

tijde met het kroost uit zijn akkers en polders niet afzijdig gestaan heeft van 's lands intellektueel leven.

*
**

Johannes-Franciscus Favelet werd, volgens Paquot, op de 11 april 1674 op het fort De Perel te Kallo geboren. Nopens deze geboortedatum rijzen twijfels op. Te Kallo vonden we in de doopregisters geen nauwkeurige aanwijzingen wegens het ontbreken van het originele stuk. In een bundel dokumenten van de Bibliothèque Nationale te Parijs welke o.m. testament en schenkingsakten bevat, troffen we een uittreksel uit de doopregisters van de parochie Kallo aan, waarvan de toenmalige notaris en de pastoor de waarachtigheid bevestigen⁵. Uit deze doopakte blijkt dat Favelet gedoopt werd op de 22 april 1679, dat hij de zoon was van de voornaam heer Johannes Antoon Favelet, kommandant van de Mariaschans, en van de dame uit hogen huize (matrona) Theresia Ursula Hernandez, echtelingen.

Het is natuurlijk mogelijk dat onze medikus geboren werd in 1674 en zou gedoopt zijn in 1679, doch het komt onwaarschijnlijk voor. Hij zou geboren zijn op de 11 april en gedoopt op de 22e april; zo wij 1679 in plaats van 1674 stellen, klopt dat vrij goed en dan zou Johannes Franciscus elf dagen na zijn geboorte over de doopvont gehouden zijn geweest.

De moeder van de medikus heette, volgens Paquot, Ursula Cays; volgens de doopakte Theresia Ursula Hernandez. Weerom een opvallende tegenspraak. De naam Hernandez is spaans en is ook de naam van de pastoor van Londerzeel, het familielid van de jonge Favelet dat na de dood van diens ouders voor zijn opvoeding zorgde. De peter en naamgever van de toekomstige arts was een zekere Johannes Franciscus Heredia, nog een spanjaard en een « *prenobilis vir* »; de meter was een matrona Van den Bossche. Ook de geboorteplaats van Favelet is een twistappel: Paquot noemt fort De Perel, de doopakte de Mariaschans. De eerste ligt thans onder Kallo, de tweede thans onder Zwijndrecht. Eén ding is zeker: onze geneesheer werd uit krijgsmansvolk geboren en zijn wieg stond op de wase oever van de Schelde, in een van de forten waar Kallo in de loop der tijden zo overvloedig mede gezegend werd. Vader Favelet was voor Paquot vaanderig in een spaans regiment; de pastoor die zijn kind doopte, zegt dat hij bevelhebber van de Mariaschans was. Van de familie Favelet vinden we sporen in de doopregisters

(5) Cfr. ons Addendum V.

te Kallo vanaf 1652. In dat jaar en in 1654, 1656 en 1661 werden de kinderen gedoopt van Johannes Favelet en Maria Rouchault. Een zoon van die twee kon de vader van onze dokter zijn, maar dan zou die vader maar achttien jaar oud geweest zijn toen de zoon, onze Johannes Franciscus, geboren werd. Wat voor een militair die met een spaanse gehuwd is wel mogelijk moet geacht worden, doch het is minder waarschijnlijk dat hij op die leeftijd al bevelhebber van een fort zou zijn.

Die vrij duistere geschiedenis van onzekere geboortedatums, onzekere geboorteplaatsen, naamwisseling van de moeder en zeer jeugdige leeftijd van de vader, past uitstekend in het kader van een militaire bezetting. De Favelet's verschijnen te Kallo omstreeks 1650 en verdwijnen na 1675-80 uit de bevolkingsregisters van het polderdorp. De naam zelf luidt niet inheems, eerder frans; in de familie komen enkele spaanse namen te pas. Uit dat wespennest is de latere leuvense hoogleraar ontsproten.

Ons steunend op het parijs dokument van addendum III menen wij de waarheid het dichtst te benaderen, wanneer wij aannemen dat de latere hoogleraar geboren werd in 1679, zoals ook in de doopakte vermeld staat. Zijn vader was er bevelhebber. Zijn grootvader was op hetzelfde ogenblik bevelhebber van het veel belangrijker fort De Perel. Zó komen toch onder eed verklaren twee oudgedienden van de bevelhebber die de hoogleraar kenden en vijftig jaar later, in 1729, op diens verzoek, voor de notaris zijn identiteit bevestigen.

De gegevens van Paquot over afkomst en geboorteplaats van J.F. Favelet zouden aldus volkomen onbetrouwbaar zijn.

*
**

Zeer vroeg verloor de jonge Favelet zijn ouders. Hij werd opgevoed door een bloedverwant, pastoor te Londerzeel, wiens naam bij Paquot vermeld staat: Hernandez. Daar zou Favelet de zin voor liefdadigheid en vlijt meegekregen hebben die een kenmerk van zijn later leven zijn. Eerst in het kollege te Mol, en later in dat van de oratorianen te Mechelen, ontving de jongen humaniora-onderwijs. Te Leuven ging hij in de wijsbegeerte studeren in Het Varken. Vrij spoedig wendde hij zich van dit vak af en ging naar de geneeskunde over. Onder meer had Favelet de verrebroekenaar Verheyen als leermeester. Hij liet zich vroegtijdig opmerken door zijn uitnemende geestesgaven en behaalde mooie suksessen. Vooraleer zijn licentiaatsbulle te halen,

trok hij naar het militaire ziekenhuis te Mechelen om er zich te bekwamen in de praktische heelkunde.

Het licentiaat in de geneeskunde verwierf Favelet op de 5 september 1701. In 1705 werd hij tot professor in de plantkunde te Leuven aangesteld; de stadsmagistraat benoemde hem tevens tot hoofdgeneesheer van het krijgsgasthuis.

Bij het overlijden van Verheyen, in 1710, werd Favelet met de opengevallen cursus in de anatomie en in de chirurgie belast. Nu pas kon hij zich ten volle laten gelden. Men zegt van hem dat hij een bedreven sceerder was en dat hij uitblonk door welsprekendheid en dialektische vaardigheid.

Bij het overlijden van Henricus Somers, die een hogere leerstoel dan de zijne bekleedde, schoof Favelet weerom op (26 februari 1718). Hij moest nu onderricht geven in de theoretische en encyclopedische geneeskunde. Dat bracht hem ertoe, meer dan in het anatomisch en chirurgisch onderwijs, zijn geest te scherpen op allerlei leerstelsels, oude en nieuwe, die opgang deden. Favelet ontpopte zich weldra als een verwoed tegenstander; hij ontzag niets en niemand, en met zijn vlijmscherp woord en pen trok hij te velde tegen kollega's en leerlingen, die het over een andere boeg gooiden.

Bijna tegelijkertijd toen hij op een van de eerste medische leerstoelen van Leuven benoemd werd, promoveerde Favelet tot doktor in de geneeskunde (19 februari 1718). Dat was de hoogste academische waardigheid die een universiteit toentertijd kon uitreiken. Zelfs onder de hoogleraren waren er weinig die de doktorale baret droegen; de promotie ging met groot vertoon, op de kosten van de promovendus, gepaard.

Met de hoogste sport van de medische ladder bereikte de geneesheer een grote vermaardheid: 's werelds groten kwamen van einde en ver zijn raad inwinnen. Zijn kollegezalen waren gevuld met leergierige en nieuwsgierige studenten, want zij waren zeker altijd merkwaardige uiteenzettingen te zullen horen en pikante kanttekeningen op de mening van andere leuvense hoogleraren te vernemen. Favelet had toen de reputatie de eerste arts van het land te zijn.

Het aanzien van Favelet steeg nog meer toen hij, in 1725, werd aangesteld tot lijfarts van aartshertogin Maria-Elisabeth, namens keizer Karel VI regentes der Nederlanden. De geleerde prinses verbaasde de leuvense professoren door een latijnse toespraak op haar verwelcoming in de universiteitsstad; zij vond in Favelet de enige arts die haar geleerdheid en haar habsburgse majesteit waardig werd bevonden⁶.

(6) Cfr. ons Addendum I.

Zelfs naar het buitenland drong de faam van de geneesheer uit Kallo door; in 1729 werd hij opgenomen onder de buitenlandse leden van de Académie Royale des Sciences⁷. Het jaar daarop werd hij door het geleerd genootschap te Parijs ontvangen en sprak er de gebruikelijke *Gratiarum Actio*, d.i. de dankrede uit.

Eloy⁸ verhaalt dat Favelet op eerbetuiging gesteld was, maar rijkdom te min achtte. Hij had liever hoge relaties en om die te behouden of te verwerven was niets hem te lastig of te duur. Toch was hij er de man niet naar om zijn vrijgevigheid in die maat te laten blijken, dat zijn vrienden er door gekrenkt waren. Het was hem een nooddruft lieden te verplichten zonder zich daar te laten op voorstaan of het wie ook te laten aanvoelen. Hij was zeer vrijgevig voor de armen die hem op alle straathoeken opwachtten; hij liet ze nooit zonder een aalmoes weggaan. In zijn kollegekamer liet hij een bijbeltekst aanbrengen: «Zalig wie zich ontfermt over de behoeftige en de arme, in kwade dagen zal de Heer hem bevrijden».

Paquot stipt aan dat Favelet driemaal in de echt trad⁹; zijn derde vrouw leefde nog toen Paquot zijn mémoires schreef. De geleerde professor overleed te Leuven op de 30 juni 1743 aan de gevolgen van onophoudend braken, nadat hij in zijn laatste levensjaar veel aan de jicht had geleden.

*
* *

De wetenschappelijke geschriften van Favelet zijn een eksponent van de doktrinale kontroversen die te Leuven tussen een drietal hoogleraren opgerezen waren, en scherpe vormen aannamen.

Zijn eerste geschrift slaat reeds een pamfletaire toon aan en behelst in substantie wat nog twintig jaar lang uit zijn pen zou vloeien. Hij nam het op tegen de deken van de parijse medische fakulteit, Philippe Hecquet, een lawaaierige veelschrijver en onder veel opzichten een evenknie van Favelet zelf. Hecquet was een verwoed iatromechanist. Zijn geschriften hebben betrekking op de spijsvertering; hij verdedigt het standpunt dat de spijzen in het maagdarmlkanaal onder de invloed van de spierwerking en met de uitsluiting van elke chemische of andere inwerking van-

(7) Cfr. ons Addendum VII.

(8) *Dictionnaire Historique de la Médecine*. Mons, Hoyois, T. II, blz. 199, 200, 201.

(9) Cfr. onze Addenda II, III, IV.

wege de vloeibare afscheiding der darmen tot verteerbare grondstof worden verwerkt. Een scherpe tegenstelling tussen de humorenverdedigers, ook fermentatoren genoemd, en de solidisten of trituratoren, is aldus tot stand gekomen en hield, bijna heel de achttiende eeuw lang, de geneeskundige opinies gaande. Gans het medisch Europa stond in een van de twee kampen, al waren er ook wel enkele zijscheuten van minder belang.

Het waren de hoogleraren De Villers en Rega, die in het spoor van Boerhaave, Stahl, Hoffmann en anderen, de nieuwe mechanistische ideeën te Leuven in het medisch onderwijs invoerden. Favelet lag met al de vezels van zijn wezen vast aan de oude fermentatietheorie. De strijd onder de energieke en schranderere verdedigers van die ideologische bouwsels brandde nu los in volle heftigheid. Het werd een ijdel getwist onder geleerden over opvattingen die niet op nauwgezette observatie en nog veel minder op proefondervindelijke waarnemingen gesteund waren. Tot geestelijke uitspattingen van zulk allooi is bijna geheel de geneeskundige ideeënproductie van de achttiende eeuw te herleiden. Zij is de eeuw van de barok in de geneeskunde.

Favelet, de heraut van het humorisme, nam het hard tegen hard op tegen het solidisme. Het grootste nadeel van de ontbrande twisten voor de vooruitgang van de geneeskunde lag niet zozeer in het geteoretiseer over een fysiologisch probleem, dan wel in de opvatting dat de afwijkingen in het betwiste levensproces, de voornaamste oorzaak waren in het ontstaan van de ziekten. Uit hun beschouwingen leidden de kwerulanten gevolgtrekkingen af voor het diagnosticeren en het behandelen van ziekten. Zo groeide uit een louter akademisch steekspel een waarlijk totaal geneeskundig systeem met vërreikende gevolgen op de individuele gezondheid van de patiënten en op de ziekte-toestand van een hele bevolking.

*
* *

Favelet's eerste geschrift was: *Prodromus Apologiae fermentationis in animantibus, instructus animadversionibus aliquot in librum de Digestione nuper editum per Cl. virum D. Philippum Hecquetium, Medicinae in illustri Parisiensium Universitate Doctorem, Professoreum*. Lovanii, Petr. Aug. Denique, 1721, 12°, pp. 218. Het betwiste boek van Hecquet was: *De la Digestion des alimens et des maladies de l'estomac suivant les systèmes de la Trituration et du broyement, sans l'aide des levains ou de la*

Fermentation, dont on fait voir l'impossibilité en Santé et en maladie. Paris, Fournier, 1712, 12°.

Het was de aanloop tot het later geschrijf van Favelet; hij was al diep in de veertig voordat hij van wal stak. Zijn argumentatie moet een zekere weerklank gevonden hebben vanwege haar stevige dialektiek, want de mening vond ingang dat Hecquet nergens krachtiger werd weerlegd dan door Favelet¹⁰.

Na dat eerste boek duurde het vrij lang vooraleer Favelet opnieuw met een geschrift tot de aanval overging, al nam hij onderwijl elke gelegenheid te baat om van leer te trekken tegen wat hij noemde de nefaste theorieën van zijn tegenstanders en de verderfelijke invloed welke zij uitoefenden op de jonge studenten. Het signaal tot de aanval werd gegeven door het onderwijs van zijn leerling De Villers die tot hoogleraar was bevorderd niet zonder de welwillende steun van Favelet zelf. Dat was de leermeester te veel, het scherpte zijn pen en deed zijn gekwetste professorale waardigheid steigeren.

Favelet begon met zijn leerlingen in het geweer te jagen en hen die wilden promoveren onder zijn leiding, stellingen te laten verdedigen welke tegen de stellingen van De Villers en zijn leerlingen indruisten. De stellingenoorlog was daarmee in fanatieke heftigheid losgebroken. Het ging er niet zozeer om de waarachtigheid van de leerstelsels welke door de opposerenden werden verdedigd, want die zijn aan beide zijden van de barrikade precies evenveel waard en van de louterste wetenschappelijke onbenulligheid, als om een strijd van oud tegen nieuw. Favelet met het humorisme en al zijn konsekwenties hoorde thuis bij de oudere school, De Villers met het solidisme en al zijn konsekwenties verdedigde het toenmalige moderne standpunt dat in Europa zeer voorname aanhangers had, en inderdaad de oudere opvattingen geweldig aftakelde.

De titels van de uitgewisselde geschriften die in de vorm van brochures en boeken in de grond niets meer zijn dan pamfletten en scheldpartijen onder academici, spreken luid. Deze titels zijn zoveel bonte taferelen met een schilderachtige omschrijving van de inhoud. Favelet schrikt niet terug voor een ongewoon stijlbeeld; hij spreekt van een *Lydius Lapis*, d.i. een archaische uitdrukking voor de latijnse naam van « toetssteen ». De Villers was ook niet bang voor een schilderachtige naam en had het over een *Ventilabrum*, d.i. een wan; waarop, natuurlijk, Favelet aanvloog met een stijlbeeld, eveneens aan het graandorsen ontleend en sprak van *ventilatio*, d.i. het uitwaaien. Favelet gewaagde over zijn eigen geschrift als een *antidotum*, d.i. tegengif tegen De

(10) *Journal des Savants*, Amsterdam, 1723, blz. 176.

Villers' leerstellingen, waarop dan deze laatste weer sprak van zijn *antidotum tegen de antidoten*. Favelet gooide een onder humanisten geldende spreekwijze in een titel te pas: «Ovidius schreef verzen, maar bracht fabeltjes ter wereld». De meest gewaardeerde hoogleraar uit Leuven, Rega, had zich ingelaten met de kibbelpartij onder De Villers en Favelet; hij kreeg van de laatste een niet zeer vriendelijke *appendix epistolaris*, d.i. een toemaatje in briefvorm, in de titel waarvan de schrijver zegt dat de hooggeleerde Rega zich op een volkomen nutteloze wijze met de aangelegenheid bemoeid had. In een andere titel verklaart Favelet enkele «verwaande en onsamenhangende» stukken uit de geschriften van De Villers te zullen onder ogen nemen.

Men zal toegeven dat al de uitdrukkingen en zinspelingen die reeds in de titels zijner werken doorklinken, nog al van een oplopende aard zijn; ze werden toen reeds als dusdanig beoordeeld¹¹ en het geeft geen grote dunk van de academische zeden die toen heersten, noch van de zin voor objectiviteit der betrokken wetenschapslui. Het is minder te begrijpen dat een medikus die als een beschaafd man bezield was met veel attenties voor andermans gevoelens, zich zo te buiten ging aan vismarktgekibbel wanneer het over geleerde dingen ging.

Wanneer men thans tot de kern van de gevoerde disputen doordringt, staat men toch verbaasd over de gewiektheid van Favelet om iemand aan te vallen en af te breken. De leuvense hoogleraar is een geoefend, schrandere en kundig dialektikus, een olijkerd die met een verbazende speurzinnigheid de zwakke plekken in het systeem van zijn tegenstander onmiddellijk en raak doorziet. De anderen kunnen hem niet aan. Men komt, nu nog, onder de indruk van zijn argumenten en ofschoon men met zijn systeem noch met dat van zijn opponent vrede kan nemen, is het duidelijk dat van het humorisme en van de fermentatieleer veel meer overeenkomst bleef dan van het solidisme en van het iatromechanisme. We weten thans welk het aandeel is van de mechanische faktor en dat van de chemische faktor in het proces van voorbereiding der spijsbrij tot een resorbeerbare massa in de darm, maar het meest intieme verschijnsel is dat van de chemie en de gisting. En Favelet staat dan met al zijn luidruchtig gekijf en aanvallen van slechte luim dichterbij de ware aard van het intestinale absorptieproces dan De Villers en hun beider zeer illustere kollega Rega.

Het klinkt belachelijk in onze moderne oren, de geleerde ruziemakers elkander om ter meest te horen toespreken als: illustrissi-

(11) Paquot, op. cit. blz. 306.

mus, eruditissimus, sapientissimus, devotissimus ac verabundus cultor simul et obsequentissimus famulus, clarissimus dominus, amplissimus, experientissimus, tuus charissimus discipulus et cliens admodum amatus. Men moet verzaken aan de juiste vertaling van zo'n vloed superlatieven. Was hij soms bestemd om die andere vloed van onvriendelijke bejegeningen om te leiden?

*
**

In 1735 is de vecht- en schrijflust van Favelet op een kookpunt gekomen. Al wat hij over de hem dierbare standpunten schreef, wordt in één bundel samengebracht. Om volledig te zijn en niets van het dispuut te laten ontsnappen, neemt hij de gewraakte geschriften van zijn tegenstanders mede op. Hij zal ze allen in hun hemd zetten, en niets ontzien. Alleen zijn eerste boek, dat tegen Ph. Hecquet, wordt niet opgenomen in de reeks. Hij heeft het vooral tegen zijn leuvens collega's omdat zij zo verderfelijk zijn.

Het hoofdwerk van Favelet is: *Novarum Quæ in Medicina a paucis annis repullularunt HYPOTHESEON LYDIUS LAPIS, Quo mediante ostenditur quantum & quousque sit Hypothesibus novis in Medicina fidendum. Liber in tres tomos divisus, quorum primus complectitur CONTROVERSIAS, quæ non ita pridem occasione, quarumdam hypothesium Laxi et Stricti, ac triturationis emerserunt Lovanii. Reliqui autem cæteras novas Hypotheses, saltem quæ ventilari merentur, discutunt, ut saltem aliquando veritas pateat, et stabilis ac secura praxis emergat. In nova fert animus, mutatas dicere formas: Cecinit olim Ovidius, et Fabulus peperit. Nonne igitur merito prudens quisque et in novis medicinæ hypothesibus sententiam suspendit?* Authore J.F. FAVELET, med. Doct. in alma Lovan. Univ. et Prof. Prim. Nosocum. Sere-niss. ac Celsiss. Princ. Archid. Belgii, Caes. Sup. Moderatricis Consil. et Archiatro, Regiæ Parisiensium Academiae Socio. — Aquisgrani, Typis Ioan. Aeg. Const. Muller, 1737.

Als titel kan het tellen. Het is een heel programma. Favelet draagt zijn boek op aan de «Koninklijke, Doorluchtige en vermaarde wetenschappelijke Akademieën van Parijs, Londen en Parijs»; niets minder dan dat. Hijzelf is lid van de parijse akademie en moet zich derhalve niet generen. De aanhef van de opdracht valt evenmin buiten de toon. Wij vertalen: «Opnieuw weergalmen de universiteiten van het geweldig lawaai dat onlangs opgewekt werd door het systeem van het opflakkerend

solidisme en de daaruit afgeleide trituratie. Deze neemt het op voor het humorisme, gene voor het solidisme en ondertussen wordt de ijver van de medische studenten mateloos verknoeid, ja gaat de geneeskunde zelf wankelen. De studerenden worden er niet wijzer mee en veel patiënten weten niet aan wie ze hun gezondheid moeten toevertrouwen te midden zulk een geharrewar van geleerdheid... »

De *Lydius Lapis* van Favelet behelst de volgende stukken van zijn hand.

I. — Animadversiones aliquot in Medico-criticas Institutiones Clarissimi Domini Serv. Aug. de Villers, Med. Doct. et Profess. uti et in ejusdem Examen Theseos cujuspiam de Bile, Quas Eru-ditorum Examini, simul et Medicinæ Studiosis pro Strena et Anti-doto sistit Joann. Franciscus Favelet. Lovanii Ioannis Jacobs, 1735.

Deze bedenkingen raken onmiddellijk de kern van het probleem. Favelet steekt met de volgende woorden van wal: « Ge klaagt, zeer beroemde heer, in uw geschrift dat gij door een tevoren u bekende en op 15 juli van dit jaar aangevochten stelling zwaar uit uw lood geslagen werdt, maar zouden met niet veel meer recht onze fakulteit en het publiek mogen klagen over uwe geschriften en uw onderwijs? » Favelet zit zijn tegenstrevers op de hielen en laat niet af; de geringste kleinigheid of schakering in de gedachte wordt aangevochten met een nauwgezette finesse; alles wordt afgezocht en de solidistische leerstellingen deerlijk uitgekamd met ongenadige preciesheid, systematisch, sarkastisch bijtend zonder ophouden, meer dan honderd bladzijden lang.

Nu volgen in de *Lydius Lapis* een paar stukjes, als intermezzo, die niets anders zijn dan een uitwisseling van verdachte lief-taligheden tussen De Villers en Favelet. De laatste introduceert bij de lezer een brief van de eerste die een titel in dezer voege draagt: *Epistola ad Clarissimum ac Amplissimum D. Favelet Med. Doct. et Professorem Primarium etc. per Serv. Aug. de Villers med. Doct. Profess. Regium. In qua subsignatus eum hortatur, ut derelictis ambagibus et subterfugiis omnibus, firmo pede insistere dignetur punctis principalibus natæ inter se controversiæ. Et hæc erit Antidotum Antidotis.*

In die brief laat De Villers zich terloops ontvallen, op een aanmerking van Favelet over de fysiologie van vliegen en motten, of hij zijn kollega misschien moet aanzien voor een medikus van vliegen en motten. De giftige pijlen komen van de twee kanten.

II. — *EXAMEN quorundam impertinentium et absonorum quæ in Clariss. D. de Villers medicinæ Doctoris, Professoris, etc. ventilationibus, et Epistola iis adjuncta occurrunt.*

Deze bijdrage is de tweede hoofdschotel uit Favelet's geschriften. De Villers had, naar zijn mening, zoveel onzin verteld in zijn brief van elf bladzijden, dat opnieuw de strijdbijl moet opgegraven worden; vier honderd bladzijden aan één stuk geeft Favelet er zijn tegenstrever van langs; punt voor punt raapt hij de handschoen op en laat zijn prooi niet los. Het gaat er nu bepaald vijandig toe en Favelet deinst voor het woord niet terug, hoewel anderzijds de woorden « Clarissime et Dilectissime Domine » niet van de lucht zijn. Dat De Villers zich van zijn leermeester de « voortijds zeer geliefde leerling en zelfs de meest beminde beschermeling » noemt, bestempelt Favelet « voor al te doorzichtig geslepen »; thans zweert hij tegen hem samen op een « onwaardige manier », hij die vroeger allerhande kadeautjes kreeg en onder meer een « halsketting ». « Hij is pas gepromoveerd of daar vergeet hij vol ondankbaarheid mijn gevoelens te zijnen opzichte, keert mij de rug toe en verklaart bij elke gelegenheid de oorlog, hoewel tevergeefs, aan mijn theorieën »¹². Zo luidt de aanhef van de « conclusio » die hij op het einde neerschrijft.

Favelet kan van zijn onderwerp geen afscheid nemen zonder nog een veeg uit de pan te geven aan de grote Rega die het voor De Villers opgenomen heeft. Hij wijdt hem: *Appendix Epistolaris ad Experientissimum et Clarissimum Dom. Rega Med. Doct. Professorem, etc. etc. qui se præmissis Disputationibus vano admodum conatu immiscuit.*

« Wat gij gedaan hebt, schrijft hij aan Rega, met mijn werk aan te vallen, is naar mijn mening een vergeefse aanmatiging en eerder een blijk van verwaande geleerdheid dan een onderricht voor de jeugd »¹³.

Om te besluiten geeft Favelet een « repetitio compendiosa totius operis », d.i. een overzichtelijke herhaling van het hele boek, in vijftig stellingen, over negentien bladzijden. Het is zonder twijfel een meesterlijke samenvatting van het gehele en nergens zal men het biologisch systeem van de « trituratores » of iatromechanisten in heel zijn omvang zo scherp en duidelijk bestreden vinden. Het was er Favelet blijkbaar minder om te doen het oude humorisme te verdedigen dan het nieuwe solidisme af te breken. Zo het eerste moest voortvloeien uit het laatste, is de medikus zeker geslaagd. Hij was een vinnig en niet te onderschatten

(12) *Lydius Lapis*; passim, blz. 468, 469.

(13) *Lydius Lapis*, blz. 475.

debater die zijn slag heeft thuis gehaald.

De slotzin van de *Lydius Lapis*, dat stuk onverbloemd meesterlijke dialektiek, luidt:

«Laten de trituratoren dan uitscheiden met hun bedrog, en door hun aaneengeflanste en slecht geschreven boeken de geesten van de geleerden te folteren, het verstand en de studiën van de leerlingen te bederven; zij hebben nu werkelijk, met zich aan de onwetenden te willen opdringen en zich een ijdele naam aan te matigen, bij de echte geleerden hun goede naam bedorven en de ware geneeskunde ten gronde gericht. Laten de studenten in de geneeskunde, na die leerstellingen te hebben doorschouwd, duidelijk inzien hoe zij door de dwalingen van hun leermeesters, door de welbespraaktheid en de lokmiddelen van sommige ernstige schrijvers verleid werden. Mogen zij weldra het nieuwe uitzicht van de zozegde natuurgeneeskunde van de geleerde professor Hecquet en de systemen van andere schrijvers met de precieze weegschaal, alsof 't een pond bloem was, afwegen. Ik heb ze publiek laten drukken en alzo in de wind verstrooid opdat men voor goed de waarheid uit de valse leerstellingen lere erkennen »¹⁴.

Favelet was in 1721 tegen Hecquet begonnen. De laatste volzin van zijn beruchte *Lydius Lapis* was ook tegen hem gericht. Zo spitste zich in 1737 een van de meest typische verschijnselen toe die in Zuid-Nederland een spiegelbeeld waren van een weinig vruchtbare periode op het gebied van de geneeskundige wetenschap.

*
* *

Favelet, de geboren waaslander, was een eksponent van de minst interessante zijde van de evolutie in het medisch denken in onze gewesten. Te Leuven heeft hij een rol gespeeld en er toe bijgedragen dat, terwijl in andere Europese landen veel merkwaardige resultaten werden geboekt, hier een depressie op het intellectuele en meer biezonder op het medische veld heerste.

Hij stierf in 1743. In 1772 werd op voorstel van Karel van Lorreinen de *Académie impériale et royale des Sciences et des Belles lettres de Bruxelles* opgericht. Het was een poging om uit het slop te geraken waarin het intellektualistische rationalisme dat op zoveel andere gebieden hoogtij vierde, ook de geneeskunde verdrongen had. Het werk van Favelet was een van de

(14) *Lydius Lapis*, blz. 519.

dieptepunten van het geestelijk verval onzer achttiende eeuw. Het werd tijd dat een nieuwe wind ging waaien. Niet het solidisme van De Villers bracht de vernieuwing; daarin had Favelet het bij het rechte eind. Zijn humorisme zou nog lang moeten wachten op de herwaardering; het bezat toch een glimp van waarheid.

Wij willen hem dat ten goede houden.

*
**

ADDENDA

De hierna afgedrukte bescheiden kregen we in fotokopie van de Bibliothèque Nationale te Parijs, waar ze berusten onder: Département des Manuscrits; Pièces originales 1.110; pièces 25.557; 57.038.

Addendum I

Extrait des lettres patentes accordées au Sieur J.F. Favelet Docteur et professeur primaire dans l'université de Louvain par son Altesse Serenissime L'archiduchesse Gouvernante Le 1 Decembre 1725.

Son Altesse Serenissime Marie Elisabeth ... aiant recue requête de la part de Sieur Jean françois favelet Docteur et Professeur Primaire en Medecine dans l'université de Louvain, par la quelle il prioit d'etre déclaré et recu Conseiller et Medecin du Corp de son Altesse Serenissime avecq les privileges... Son Altesse Serenissime étant informée de son scavoir et autre merites... L'a déclaré comme elle Le declare par cette son Conseiller et Medecin du Corp avec Le caractere de Baron et autres privileges, prerogatives, droits et exemptions ij annexees ... donné à Bruxelles le 1 Decembre 1725.

Signé J.P.C. Giulio visconte.

Addendum II

Ce jourdhuy dixhuict Septembre mil sept cent vingt Sept a paru pardevant moij Notaire admis au Souverain Conseil de Brabant residant a Louvain et en presence des tesmoins embas denommes le tres illustre Seigneur Baron Jean françois favelet Docteur et professeur primair dans la medecine, Conseiller et

premier Médecin de son Altesse Serenissime la gouvernante du Pays bas le quel pour eviter tous difficultés qu'ils poudroient survenir apres sa morte entre sa fille Do.elle Mari Anne Elisabeth favelet, et sa future Epouse ou les enfans d'elle par la grace de Dieu a naistre touchant la succession meubliar et immenbliar a luij competant et en apres par la grace de Dieu a conquerer, at declare que sa ditte fille, ou ses enfans legitimes aprez le trespas du Seigr Comparant profitera une Somme de quatre mille florins argent de Change outre les biens et rentes a elle cédées selon l'acte passé pardevant moi j notaire le vingt trois d'aoust 1727 avec quelle somme le comparant declare de graver et charger sa succession et hoirs. Si en cas neanmoins sa ditte fille viennoit a trespasser sans lesser enfant legitime ou ils viennoient tous a mourir mineurs, qu'allors trois mille florins retourneront aux heritiers du comparant et si en cas sa ditte fille se retireroit dans un couvent, beguinage ou un autre place, le Seigr comparant s'oblige de paijer pour son entretien cent quatre vingt florins par an argent courant si long tempt scavoit quelle reste en seibat ou estat eclesiastique, tout quoj la ditte demoiselle Mari Anne Elisabeth favelet icij present at gratuitement accepte et en consideration du premis elle declare de renuncer a la succession du son Seigr pere le laissant en luij donnant plain pouvoir de disposer de tous ses biens meubles et immeubles, presents et futures soit par contract de mariage, testament ou autrement comme il trouverat apropos promettant de tenir tousjours pour bon ferme et stable tout ce que son dict seigr pere en ce regard en fairat avec renuntiation aux tous benefices et exceptions des droits a ce contraires constituant pour plus grande assurance du premis tous porteurs de cette ou de son double authenticq pour comparaitre pardevant le dit souverain conseil de Brabant Messieurs le Majjeur et eschevins de la ville de Louvain et ou besoign et requis doirat pour faire renouveler et realiger cette et illecq consentir dans la condamnation volontaire le tout sous preallable adjournement ainsi fait et passé a Louvain le jour que dessus en presence de Sebastien Reijnaerts et de Dirick Sondael tesmoins a ce requis estant la minute de cette muniee de son papier timbre par les comparant, temoins et de moi j notaire signe.

Quod attestor
E Haelgoet nots.

Addendum III

Cejourdhuij traizejemme d'octobre mil sept cent vingt noeuff comparurent pardevant moi Notaire admis au souverain conseil de Brabant resident a Louvain et en presence des tesmoins embas denommes pierre Moreau agé de quatre vingt six anes et Joseph Gonneau agé de septante huit anees, les quelles a la requisition du tres illustre Baron Jean françois favelet Docteur et professeur primaire dans la Medecine, conseiller et premier Medecin de son altesse Serenissime la Gouvernante du paije Bas ont déclaré qu'ils ont tres bien connues passe cinquante anees Monsr le Gouverneur favelet quant il commandait le fort de Ste Marie donnant pour des raisons de science d'allors esté le dit Moreau sergeant et le dit Gonneau soldat au meme fort, en oultre declarent les comparants d'avoir parreillement connues le grand pere du dit Seigr requirant qui estoit Gouverneur du fort de Perle tous deux tres dignes officiers, promettant les comparants le premis ratifier par serment quant besoing et requis serat ainsi fait et passé le jour que dessus en presence de Jean Billen et ferdinande Le Roij tesmoins a ce requis estant la minute signe des comparant et de moi notaire.

Quod attestor
E Haelgoet nots.

Addendum IV

Ce jourdhuij 15 d'octobre mil sept cent vingt noeuff, comparurent pardevant moi Notaire admis au Souverain Conseil de Brabant resident a Louvain et en presence des tesmoins embas denommes le tres illustre Seigr Baron Jean françois favelet docteur et professeur primair dans le Medecine, Conseiller et premier Medecin de son altesse Illustrissime La Gouvernante du pajis bas etc. avec Dame Catherine Godefride Isabelle vanden hove sa compaigne, les quelles se servant du pouvoir a eux reserve dans leur contract du mariage en datte 19 Septembre mil sept cent vingt sept ont declares que leurs intentions touchent leurs biens sont comme s'en suit.

Prim que le susdit Seigr Baron favelet declare que pour subsistence de leur dict Mariage il donne en commun tous et quelcuncques ses biens Meubles et immeubles presents et futurs sans aucune reserve, tous les quelles, Si en cas qu'il vienne a trespasé avant sa dite dame compaigne sans laisser des hoirs legitime d'elle, succederont avec plain droit a sa dite Dame Compaigne peraillement declarat la ditte dame Catherine Godefride Isabelle

vanden hove pour subsistence de leur dict Mariage de donner en commun tous ses artes, bages et jouaux comme ausij sa portion legitime dans les biens a elle devoulu par le trepas du feu son seigr pere, comme ausij la pourtion légitime quele at dens les biens de sa damme mere, tous les quelles, si elle vient a trepassé avant son dict Seigr Mari baron favelet, succederont avec plain droiet a son susdit Mari le baron favelet.

par mis quoj les susdit comparants declarent que leur susdit contrat de mariage du 19 Septembre 1727 vient a cesser et estre nul et de nul valeur pour autant qu'il serait contraire au present acte le tenant ainsi pour cassé et annullé, voulant absolument que celui eut son plain effect ainsi fait et passé a Louvain le jour que dessus en presence de Dirick Sondael et de Jean Canni tesmoins a ce requis, estant la minute de cette munie de son papier timbre signé par les comparants et de moj noitaire.

Quod attestor
E Haelgoet nots.

Addendum V

Extractum de registro Baptismali paroeciae de Calloo in quo habetur inter cetera prout sequitur.

22 Aprilis anni millesimi sexcentissimi septuagesimi noni Baptisatus est joannes Franciscus Favelet filius praenobilis viri Joannis Antonii Favelet gubernatoris fortatitii Mariani et matronae Theresiae Ursulae Hernandes coniugum (parentantibus praenobili viro joanno Francisco Heredia et matronâ maria francisca van den Bossche quod attestor

Concordantiam attestor hoc
21 9bris 1729

P. de maier paroeciae de Calloo
pastor hac 12 junij 1694

E Haelgoet nots. aplus

E. Baelmans, Bourgemaitre de la ville De Louvain.

Addendum VI

Extractum ex Registro Baptismali insignis Ecclesiae Collegiatae S. Petri Lovanii in quo habentur sequentia.

6 martii Anni millesimi Sexcentissimi nonagesimi noni Baptisata est maria Anna Elisabetha filia Dni iannis francisci Favelet medecinae Baccalauri et Della marie Wimmers Coniugum: susceptores Clarissimus Dnus Henricus Somers medicine Doctor et Pro-

fessor primarius et Della Anna Elisabetha Le Febure.
Concordantiam Attestor

L. Vander Woubben S. Petri Lovanii
vice pastor Dabam hac 20 octobri 1729.

Addendum VII

Extrait du Registre de l'Académie Royale des Sciences du Samedi 23e Juillet 1729. Monsieur Lemery ayant dit qu'il étoit en Commerce de Lettres avec Monsieur Favelet Docteur Primaire de l'université de Louvain y résidant, Baron et premier Medecin de la Serenissime Archiduchesse Gouvernante des Pays bas Duchesse de Brabant et Comtesse de Flandres, sur les Matières de Physique, et que le dit Sieur luy avoit promis de luy faire part de ses Découvertes ou de ses Observations, et qu'il désirerait que ce fut en qualité de Correspondant de l'Académie; La Compagnie l'a nommé pour son Correspondant, et Elle l'exhorte à continuer ce Commerce avec le plus de régularité qu'il sera possible, persuadée qu'elle en tirera de l'Utilité, Et que tout ce qui viendra de luy méritera l'attention et la Curiosité des Savans. En foy de quoy J'ay, Signé le présent Certificat au quel J'ay opposé Le Seau ordinaire de la dite Académie. Le Samedi 30e des mois et An cy dessus. Fontenelle. Sec. perp. de l'Ac. Roy. des Sc.